

Treći kongres folklorista Jugoslavije držan od 1 do 9. IX. 1956 g. u Crnoj gori. Urednik M. S. Lalević. Cetinje 1958. Str. 344.

Z dvoletno zamudo je izšel zajetni zbornik predavanj s tretjega kongresa folkloristov Jugoslavije v Crni gori 1956. Zbornik obsega samo predavanja; bilo jih je kar 37, čeprav jih je natisnjenih le 27. Razdeljena so v pet skupin: Folklorna pitanja i običaji, Narodna književnost, Muzika i pevanje, Igra, Nošnja. (O razvrstitvi predavanj v posamezne skupine so mnenja lahko deljena: po mojem bi Bonifačičev prispevek o hrvatski ljudski igri, vsekakor pa moja izvajanja o raziskovanju mask sodila v prvo skupino!) Medtem ko so imeli prejšnji kongresi izrazit poudarek na etnomuzikologiji, kaže ta kongres pravo hipertrofijo predavanj o ljudskem slovstvu (10 — medtem ko jih imajo druge skupine približno po 5!). Zdi se, da bo treba kriterij za vsa predavanja na naših kongresih poostriti. Ob visokovrednih prispevkih jemljejo čas in prostor taki, ki niso ne vsebinsko dovolj upravičeni in ne po kvaliteti dognani. Poudariti je treba, da zapuščajo nekatera predavanja tudi v zborniku izreden vtis, tako Marijane Gušić »Ostajnica... kao društvena pojava« (55—64), Nikole Bonifačiča-Rožina »Narodna drama u Hrvatskoj« (165—172), M. B. Kneževića »O našem dječjem folkloru« (37—54), z njimi Elly Bačičeve »Brojalice« (241—254) in druga. Za srbskohrvatske kolege je bilo predavanje M. Bošković-Stullijeve »O terminologiji hrvatsko-srpske narodne pripovijetke« (127—148) zelo dobrodošlo, kakor je bilo zanimivo slišati D. Dordevića »Izveštaj o stanju narodnih pripovedaka u Leskovačkoj Moravi« (185—198). O etnomuzikoloških in koreografskih predavanjih ne morem soditi, zdi se pa, da sta M. A. Vasiljević (199—210) in R. Hrovatin (211 do 222) podala osnovno važne izsledke, kakor sta tudi oba slovenska koreografska prispevka informativno zelo dragocena (Zmaga Kumer, Plesni tip raj pri Slovencih 289—296; Iko Otrin, Oblike slovenskih ljudskih plesov 303—322). Sploh je bil tudi na tem kongresu prispevek slovenskih folkloristov časten (Hrovatin, Kumer, N. Kuret 281—288, M. Matičetov 179—184, Otrin; V. Vodušek svojega predavanja ni objavil). Prav izredno je bilo sodelovanje inozemskih predavateljev, ki jih je bilo kar devet (Aksjuk — ZSSR, Braun — Nemčija, Hadrovicz — Madžarska, Hörburger — Nemčija, Kresánek — ČSR, Kretzenbacher — Avstrija, Markl — ČSR, Sirovátka — ČSR, Stanisláv — ČSR). Med njihovimi predavanji omenjam zlasti izvajanja J. Stanisláva o Kubovih zapiskih bosansko-hercegovskih ljudskih pesmi (223 do 240), F. Hörburgerja o zvezah med slovanskimi in germanskimi ljudskimi plesi (297—302) in L. Kretzenbacherja o gudalu-dudalu (izšlo v SE X, 1957, 125—156). — Zbornik te vrste ne bi smel biti samo zbirka predavanj, ki imajo večjo ali manjšo trajno vrednost, ampak tudi dokument o delu kongresa. Zato pogrešam v njem vsaj kratek oris njegovega poteka s seznamom udeležencev itd. Nerazumljivo pa je, da je dal urednik zborniku svojevoljen naslov, namesto da bi vzdržal kontinuiteto z zbornikom z Bjelašnice in iz Opatije, ki nosi edino pravilni (srbsko-hrvatski) naslov »Rad« kongresa folklorista Jugoslavije I«. Crnogorski zbornik bi moral biti »Rad... II«. Zaradi samo cirilskega ovitka in naslovnega lista bo inventarizacija v inozemskih knjižnicah težavna.

Niko Kuret

Višnja Huzjak, Zeleni Juraj. Publikacije Etnološkog seminara filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, št. 2. Zagreb 1957. Str. 56 + 3 karte.

Odlika te doslej najboljše razprave o Zelenem Juriju je v glavnem obilica gradiva, saj sta vprašanju o poreklu, značaju in postanku običaja odmerjeni le pičli dve strani. Pojav je zajet bolj deskriptivno kakor problematsko.

Uvodoma opiše avtorica izbrane primere jurjevskih obhodov na Hrvaškem, nato govori o razširjenosti običaja, o času obhodov, o imenih in

značilnostih jurjašev, njihovi opremi in darovih. Posebno poglavje je namenjeno besedilom jurjevskih pesmi in izčrpno je podan historiat običaja na Hrvaškem. Jurjevskih in podobnih običajev izven Hrvaške se avtorica dotakne samo pregledno. Slovenske inačice navaja le iz tiskanih virov, čeprav se je v času od zadnjih objav nabralo po naših etnografskih ustanovah še nekaj rokopisnega gradiva. Z glasbenega vidika je jurjevske koledre obdelal prof. M. Gavazzi in objavil tudi 18 napevov.

Avtorica zaključí svoje delo s povzetkom dosedanjih razlag o značaju in poreklu jurjevanja ter z nekaterimi ugotovitvami, ki naj bi postale izhodišče za nadaljnje raziskovanje. Zeleni Jurij, tako piše, ni mogel priti na Hrvaško in v Slovenijo z juga ali jugovzhoda, ker ga drugi južni Slovani ne poznajo. Nasprotno dokazuje pojav sorodnih običajev na zahodu, da se je jurjevanje razširilo na Hrvaško z zahoda ali severozahoda, torej iz Slovenije oziroma preko slovenskega ozemlja. Kdaj se je to zgodilo, še ni mogoče zadržno reči, vendar domneva avtorica po pripevih »kirjelejson«, da je bil Zeleni Jurij v srednjem veku že v navadi.

Izvajanja ponazarjajo fotografije in slike jurjašev iz raznih krajev ter tri pregledne karte (I. število in spol jurjašev, II. oprema jurjašev, III. melodije in teksti). Na koncu je dodan seznam uporabljenega gradiva in literature. Inozemskemu strokovnjaku bo dobrodošel izčrpen povzetek v francoščini.

Zmaga Kumer

Franz Koschier, Das Georgijagen (Šent Jurja jahat') in Kärnten. Sonderdruck aus Carinthia I, Mitteilungen des Geschichtsvereins für Kärnten, 147. Jahrgang, Klagenfurt 1957, str. 862—880.

Avtor pravi v uvodni pripombi, da skuša razpravica izpolniti željo Franceta Kotnika, nestorja slovenskih etnografov, ki je v Slovenskih starosvetnostih zapisal, da bi bilo potrebno natančno opisati in fotografirati jurijske običaje. Delce naj torej prikaže obmejni jurijski običaj v njegovi slovenski in nemški obliki in opozori na obojestransko izposojanje kot dokaz sožitja dveh narodov.

Razpravica je razdeljena na tri dele: v prvem avtor obravnava razširjenost običaja, v drugem popisuje njegov potek, v tretjem pa določa njega pomen in mesto v drugih jurijskih običajih.

Danes je običaj »Šent Jurja jahat'« razširjen na Koroškem v dveh pasovih: med Dravo in Ziljo z Baškim jezerom kot središčem in severno od Drave v gričevju med Vrbskim jezerom in Osojskimi Turami. V najbolj prvotni obliki je ohranjen v Ledincih. Tu se zbere dečki na večer pred praznikom za vasjo, pripravijo dračje za kres in izkopljejo grob za Jurija. V mraku deček, ki predstavlja Jurija, leže v grob, drugi ga pokrijejo z zelenjem, pokleknejo in molijo. Nato tečejo v vas, Jurij vstane iz groba in zatrobi v rog. Dečki mu odgovarjajo s trobljenjem in zvonjenjem. Jurij gre za njimi v vas in prevzame vodstvo. Obhodijo vse hiše v vasi. Jurij naredi na zaprta hišna vrata tri križe in recitira posebne obredne verzice o svetniku Juriju. Potem se vrata odpro, gospodar ali gospodinja pozdravi dečke in jih obdarujeta z jajci, mastjo, slanino ali ocvirki, redko z denarjem. Darove spravljajo v košarico, ki jo nosi posebno zanesljiv fantiček. Ko obhodijo vso vas, si nabrana darila razdele, ali pa jih pri kakšni hiši pojedjo. Jurij in tisti, ki ima na skrbi košarico, dobita po eno jajce več. Za skope ljudi, ki jim ne odpro vrat, imajo jurjaši pripravljene hude besede, ki kličejo nesrečo nad živino, polje in ljudi.

Pesmi, ki spremljajo ta običaj, imajo več variant, slovenskih in nemških. V Slovenski Bčeli 1850 je o njih pisal Matija Majar-Ziljski.

Pričujoči običaj sodi v cikel jurijskih običajev, katerih poudarek je na Juriju — znanilcu pomladi, ki je pravkar premagal zimo (Svet Šent